

Scenariusz wyjazdu o charakterze patriotycznym:

27 sierpnia 2022

Uczniowie Szkoły Języka Polskiego przy Zgromadzeniu Sióstr Pallotynek w Korostyszewie w ramach **wyjazdu edukacyjnego odwiedzili Polski Cmentarz Wojenny w Bykowni.**

Cel wyjazdu: Wyjazd uczniów Szkoły Języka Polskiego w Korostyszewie przy Zgromadzeniu Sióstr Misjonarek Apostolstwa Katolickiego na Polski Cmentarz Wojenny w Bykowni miał na celu uczyć młode pokolenie wiernej i żywej pamięci tym, którzy złożyli najwyższą ofiarę za wolność.

Temat scenariusza: „Zbrodnia i Pamięć”

Po przyjeździe na miejsce uczestnicy wyjazdu mieli możliwość wysłuchania historycznych faktów, związanych z tym szczególnym miejscem pamięci.

Wprowadzenie do tematu:

„Bykownia, osada położona za Dnieprem na terenie lasu miejskiego, od 1923 roku w granicach Kijowa, od niedawna użyczyła nazwy utajonemu cmentarzowi ofiar stalinowskiego terroru. Przez wiele lat, od 1937 do 1941, w bezimiennych jamach chowano ciała więźniów, rozstrzeliwanych przez NKWD w kijowskich więzieniach. W masowych grobach pochowano: Ukraińców, Polaków, Rosjan i obywateli innych narodowości Związku Sowieckiego. Dla Polaków, las w Bykowni stał się od niedawna, po wspólnych badaniach specjalistów z Polski i Ukrainy, czwartym cmentarzem katyńskim, miejscem pochówku ofiar zbrodni katyńskiej, rozstrzelanych na mocy rozkazu Stalina i innych członków Biura Politycznego WKP(b) z 5 marca 1940 roku.” (*Zbrodnia i Pamięć*; Mieczysław Góra, Witold Nowosz)

Otwarcie cmentarza odbyło się 21 września 2012 roku. Przez ten memorial Rzeczpospolita Polska wyraża pamięć tysiącom swoich obywateli za ich ofiarę życia.

Uczestnicy wyjazdu sami mogą zapoznać się z historią tego miejsca, między innymi czytają, że

„Od lat trzydziestych, szczególnie w okresie Wielkiej Czystki 1937 roku w lesie pod Kijowem, opodal wioski Bykownia (dzisiaj w granicach miasta), chowano ofiary stalinowskich mordów. Ciała ofiar rozstrzelanych w kijowskich więzieniach przywożono tu nocą, ciężarówkami albo używając linii tramwajowej Kijów-Browary. Pamięć o tych czasach i o zbrodniczym procederze zakopywania nocą zwłok Pomordowanych w lesie zachowała się w znanym w Kijowie, okrutnym powiedzeniu: „uważaj, bo trafisz na tramwaj numer 23”.

Istnienie masowych grobów w bykowniańskim lesie „ujawniono” w 1971 roku. ale strona polska dowiedziała się o tym dopiero 25 lat później:

Już w trakcie ekshumacji w 1971 roku uzyskano, nieujawnione wówczas dowody, iż na cmentarzysku w Bykowni pochowano także Polaków z Katyńskiej Listy Ukraińskiej. Wynikało to ze szczątkowo zachowanej jeszcze w końcu lat 80. dokumentacji z tejże ekshumacji oraz z nielicznych zachowanych w Prokuraturze Miejskiej Kijowa liczby przedmiotów z ówczesnych rozkopywań cmentarzyska. Przedmioty te, w związku ze wznowieniem wiosną 1989 roku śledztwa w tej sprawie, poddane zostały ekspertyzie, dla oceny ich pochodzenia, funkcji i datowania czasu ich wytworzenia. Wyniki ekspertyzy wykazały, iż wśród analizowanych artefaktów znajdowały się też przedmioty pochodzenia polskiego. Z przedmiotów polskich były to monety różnych emisji, w tym grosz z emisji 1939 roku, guzik mundurowy z wizerunkiem orła oraz kilka relikwów polskich dokumentów.

Wśród tych ostatnich na uwagę zasługuje 'Pozwolenie na prowadzenie pojazdów na drogach publicznych' wydane na nazwisko Franciszka Paszkiela, występującego na Ukraińskiej Liście Katyńskiej, więzionego w Równem, skąd 31 maja 1940 roku wywieziony został do więzienia w Kijowie. W jego osobie upatrywać należy pierwszego dowodnego śladu pogrzebania na tym wielkim cmentarzysku ofiar reżimu stalinowskiego również Polaków zamordowanych na Ukrainie w 1940 roku.'

Następnie uczestnicy wyjazdu idą leśną drogą w głąb lasu do Cmentarza:

Przed samym wejściem na Cmentarz uczniowie słuchają przemówienie z dnia otwarcia memorialu:

„...Dziś, gdy otwieramy Polski Cmentarz Wojenny w Kijowie-Bykowni (Czwarty Cmentarz Katyński), proszę mi pozwolić stwierdzić, że niepodległa i suwerenna Rzeczpospolita w kolejnym i tragicznym dla Polski i Polaków miejscu kolejnym tysiącom swoich obywateli za ich ofiarę najwyższą – ofiarę życia – odpłaca pamięcią wykutą w kamieniu.

Wybraliśmy jasny granit, by w ten symboliczny sposób pokazać, że śmierć tych, którym tu dzisiaj oddajemy cześć- nie była ofiarą daremną.

Zwracam się do tych trzech tysięcy czterystu trzydziestu pięciu, których imiona i nazwiska wryliśmy tutaj: Nie jesteście już od dzisiaj anonimowymi ofiarami. Macie swoje miejsce.”

(Z wystąpienia Andrzeja Kunerta, podczas otwarcia Polskiego Cmentarza Wojennego w Kijowie-Bykowni w dniu 21 września 2012 roku; *Zbrodnia i Pamięć*; Mieczysław Góra, Witold Nowosz)

Uczestnicy wyjazdu wchodzi na teren Cmentarza i zatrzymują się przy płytach z imionami ofiar terroru stalinowskiego.

<p>Por. rez. ŁANIEWSKI ur. 12.05.1897, Cezarówka 73 pp urzędnik kontroli skarbowej na Włodzimierzu Wól.</p>	<p>Charytampij ŁAZARUK ur. 1901</p>	<p>Bolesław ŁOBACZEWSKI ur. 1904, Drożdża ziemiarnik</p>	<p>Mieczysław ŁODZIŃSKI ur. 23.09.1887, Sielada Runguska inż. mech. dyr. Galicyjskiego Tow. Naftowego Golejki</p>	<p>Fiodor ŁOMACHUK ur. 1908, Bokożyn</p>
<p>Aleksander ŁANCUCKI ur. 1917</p>	<p>Stefan ŁAZOREK ur. 1916</p>	<p>Plk w st. spocz. Włodzimierz ŁOBACZEWSKI ur. 17.07.1875, Zagórz</p>	<p>Roman ŁOGOZA ur. 1919</p>	<p>Włodzimierz ŁOMIŃSKI ur. 1895</p>
<p>Franciszek ŁAPA ur. 17.09.1887 funkcyj. PP Drużkopol</p>	<p>Ppor. rez. Antoni ŁĄCZYŃSKI ur. 16.01.1901, Łuck 20 p.uł. nacz. Urzędu Ziemińskiego w Łucku</p>	<p>Ppor. rez. Józef ŁOBAZA ur. 14.03.1909, Golecowa 6 pspodh. pracownik Urzędu Skarbowego w Grądku Jagiellońskim</p>	<p>Aleksander ŁOGWIŃCOWI ur. 1893, Żyromierz</p>	<p>Teodor ŁOPADCZAK ur. 1904, Radki inż. rolno-lesny ziemiarnik</p>
<p>Jan ŁEWYŃSKI Góra Rępczycka Heszczka</p>	<p>Por. rez. Jan ŁĄCZYŃSKI ur. 14.01.1901 31 pp</p>	<p>Józef ŁOBOS ur. 1917, Sambor</p>	<p>Ppor. rez. Ludwik ŁOIK ur. 18.08.1904, Drohobycz komp. teleg. 2-DP urzędnik Rady Powiatowej w Drohobyczu</p>	<p>Jakow ŁOPATNIK ur. 1908, Dołha</p>

Następnie slyszą informację o Cmentarzu:

„Prace archeologiczno-ekshumacyjne prowadzone na zlecenie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przez ekspedycje pod kierownictwem prof. Andrzeja Koli (archeologa z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu) trwały w Bykowni od roku 2001 do 2011 r.: od 15 października do 3 listopada 2001 r., od 7 lipca do 30 września 2006 r., od 31 lipca do 30 września 2007 r. i od 10 kwietnia do 30 czerwca 2011 r.

Pierwszy etap prac przyniósł zlokalizowanie 41 dołów śmierci (polskich ofiar z lat 1937-1938), drugi - 21 mogił ze szczątkami polskich ofiar z 1940 r., zaś trzeci - 33 takich dołów. Z tych 54 polskich mogił wyekshumowano szczątki 1488 osób, których uroczysty pochówek w grobie zbiorowym miał miejsce 27 października 2007 r. W trakcie prac archeologicznych w 2011 r. z 15 polskich mogił wyekshumowano szczątki 492 osób. Zatem w sumie z 69 grobów polskich udało się wydobyć szczątki co najmniej 1980 osób.

Efekty prac w 2007 r. pozwoliły na potwierdzenie informacji, iż w Bykowni zostali w 1940 r. pogrzebani Polacy z tzw. „ukraińskiej listy katyńskiej”. Stało się tak dzięki wydobytemu 25 sierpnia 2007 r. z grobu nr 174A/2006 wojskowemu znakowi tożsamości st. sierż. Józefa Naglika (ur. 1899), komendanta strażnicy Korpusu Ochrony Pogranicza.

Szcątki 492 polskich ofiar z 1940 r., wydobyte podczas ostatniego etapu prac ekshumacyjnych wiosną 2011 r., zostały uroczystie pochowane w mogile zbiorowej na terenie przyszłego Polskiego Cmentarza Wojennego 30 czerwca. Ceremonii przewodniczył biskup pomocniczy diecezji kijowsko-żytomierskiej Stanisław Szyrokoradiuk.

12 września 2011 r. konkurs na opracowanie koncepcji architektonicznej cmentarza w Bykowni, rozpisany przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, został rozstrzygnięty przez jury pod przewodnictwem prof. Konrada Kuczy-Kuczyńskiego. Konkurs wygrała praca zespołu autorskiego z firm AIR Projekt (architekt Robert Głowacki) i Moderau Art. (artysta rzeźbiarz Marek Moderau).

Do uroczystego wmurowania aktu erekcyjnego Polskiego Cmentarza Wojennego w Bykowni w obecności Prezydentów Polski Bronisława Komorowskiego i Ukrainy Wiktora Janukowycza doszło 28 listopada 2011 r.

W następnym roku w dniach od 22 czerwca do 22 lipca 2012 r. zespół prof. Andrzeja Koli ostatecznie zakończył prace archeologiczno-ekshumacyjne na terenie przyszłego polskiego cmentarza w Bykowni.

Przetarg nieograniczony na budowę Polskiego Cmentarza Wojennego w Bykowni, ogłoszony przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa 10 kwietnia 2012 r.,

został rozstrzygnięty 27 kwietnia. Zgodnie z umową podpisaną 17 maja zwycięskie konsorcjum (UNIBEP S.A. i Zakład Kamieniarski FURMANEK sp.j.) weszło na plac budowy 7 czerwca, a budowę cmentarza ukończyło 15 września 2012 r.

Polski Cmentarz Wojenny w Kijowie-Bykowni (Czwarty Cmentarz Katyński) zostanie uroczystie otwarty i poświęcony 21 września 2012 r.”

(**Bykownia**, Andrzej Krzysztof Kunert, Adam Siwek, Zygmunt Walkowski, <https://katyn.miejscapamieci.gov.pl/page/strona-glowna/artykuly/bykownia.php>)

Uczestnicy wyjazdu złożyli kwiaty, zapalają znicze i modlą się za spoczywające tu ofiary sowieckich „wielkich czystek”.

Na terytorim Cmentarza Wojennego są drzewa i krzyże z białymi czerwonymi wstążkami. Uczestnicy wyjazdu powiązali biało-czerwone wstążki, by uczcić pamięć ofiar zbrodni katyńskiej.

Podsumowanie:

Wprowadzenie w życie konkretnych postaw i zachowań:

Uczestnicy wyjazdu mieli możliwość zapoznać się z historią tego ważnego dla Polaków miejsca pomodlić się za ofiary terroru stalinowskiego, złożyć kwiaty i w ten sposób oddać hołd ofiarom tu spoczywającym.